

מסכת תענית – שבוע מספר 9

הלימוד השבועי: דרשות רבי יצחק לרב נחמן

דף ה עמוד א מהמשנה – ו עמוד א 'צאצאי מעיך כמוך'

תוכן הדף

- המשנה – עד מתי שואלין את הגשמים
- שאלות רב נחמן לרב יצחק - כללי
- יורה ומלקוש
- ירושלים של מעלה ולמטה ... 'ועמי המיר כבודי בלא יועיל'
- אגדת גיל שמואל בפטירתו
- אין מסיחין בשעת הסעודה
- יעקב אבינו לא מת
- האומר רחב רחב

המשנה – 'עד אימתי שואלין את הגשמים'

- קראו ברצף את משנית א-ב – ג (ממולץ במשנה סדורה עמ' 4 בחוברת) מה קשה במיקום של משנתינו? נסו להסביר את ההיגיון שבסדר? (אפשר להעזר בתחילת דברי המאירי שמובאים להלן)
- עיינו בתוספתא, פרק א' הלכה א' (עמ' 55 בחוברת) שהיא המקבילה למשנתנו. במה חולקים חכמים על דעת ר' מאיר? האם המחלוקת בתוספתא והמחלוקת במשנה הן אותה מחלוקת?
- נסו להגדיר במדויק במילים אחרות את שאלת המשנה – עד מתי שואלין את הגשמים.
- כיצד מפרשים חכמים את הפסוק שמביא ר' מאיר?
- הסוגיה על משנתנו אינה מורכבת מדיון הלכתי מעשי על הסוגיה, אלא מקובץ מדרשים על נושאים שונים. מדוע אין סוגיה על המשנה שלנו? עיינו בדברי המאירי על המשנה:

המשנה השלישית 'עד מתי שואלים את הגשמים': פי' מאחר שהתחיל במשנה שלפניה אגב גררא להודיע זמן שאלת גשמים מהיכן הוא מתחיל, אף על פי שלא נתבאר בו כל הצורך, בא עכשו לבאר במשנה זו שיעור זמן שאלה עד היכן הוא מגיע. ואמר ר' יהודה עד שיעבור הפסח ור' יוסי אומר עד שיצא ניסן, שנאמר 'ויורד לכם גשם יורה ומלקוש בראשון' שהדבר מוכיח על ניסן שזמן גשמים הוא. ואין הלכה כאחד מהם שאין שאלה במקום שאין הזכרה וכשבטלה הזכרה בטלה שאלה ונמצאת בטולה אחר תפלת המנחה של י"ד בניסן, שעד שלא בא זמן ברכת השנים כבר הופקעה הזכרת גשמים.

שאלות רב נחמן לרב יצחק – כללי

- הסוגיה מביאה רצף של שאלות ששאל רב נחמן את רב יצחק.
- הכירו את הדמויות – מיהם? היכן חיו ומתי? מדוע תמיד אחד שואל והשני עונה? עיינו באנצ' מרגליות שבספריה.

- לאורך הלימוד נלמד כל שאלה/דרשה בפני עצמה – נסו למצוא קו מקשר לכל השאלות?
 - האם יש נושא מקשר לכולם?
 - האם יש עקרון מקשר לכולם?
 - מה גישתו של כל אחד מהחכמים לפסוקים ודרכי פירושם?

יורה ומלקוש

- לכאורה השיחה בין רב נחמן לר' יצחק נסובה רק על הפסוק המובא במשנה, אך בפועל היא מקשה ומרצת דיעות במשנה. כיצד?
- כיצד פותרים דברי ר' יוחנן את הבעיה? מה הבעיה הדתית/מעשית של פתרון זה? (בהקשר זה ראו את דברי רבי ינאי בדף כ ע"ב)
- ע"פ הגמרא נבואת יואל פרק ב טו – כז ותהילים קכו' נאמרו על אותו דור. השוו את שני הקטעים ומיצאו מקבילות רעיוניות ולשוניות.

ירושלים של מעלה ולמטה ... זעמי המיר כבודי בלא יועילי

- קושית רב נחמן לר' יצחק יוצרת קושיה על המשנה. כיצד?
- מה הבעיה בפסוק 'בקרברך קדוש לא אבוא בעיר?' מה הפירוש שמציע ר' יצחק?
- לא אבוא בירושלים מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה – מהי מערכת היחסים בין הקב"ה לעם ישראל לפי דרשה זו? מי סובל מחטאי ישראל?
- 'ועמי המיר כבודו בלא יועילי' – 'כבודי' או 'כבודו' - ראו הערת מסורת הש"ס. בדקו בתנ"ך. מה משמעות השינוי?
- עיינו במדרש תנחומא פרשת בשלח, סימן טז: ע"פ המדרש, מה המשמעות המקורית של הפסוק, מדוע שונתה וע"י מי?
- 'כי הנוגע בכסם נוגע בבבת עינו' (זכריה ב) – 'עיני' היה לו לומר אלא שכנהו הכתוב, כלומר כביכול כלפי מעלן וכנהו הכתוב שהוא תיקון סופרים אנשי כנסת הגדולה, כיוצא בו 'ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותי' (מלאכי א) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו ולא כהה במ' (שמואל א ג) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'למה שמתני למפגע לך ואהיה עליך למשא' (איוב ז) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי לא ימות' (חבקוק א) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודי בלא יועילי' (ירמיה ב) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'וימירו את כבודי בתבנית שור אוכל עשב' (תהלים קו) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'כבודי בקלון אמיר' (הושע ד) אלא שכנהו הכתוב, כיוצא בו 'ובשלת רעיו חרה אפו על אשר לא מצאו מענה וירשיעו את איוב' (איוב לב) אלא שכנהו הכתוב.
- פתחו בסידור נוסח אשכנז/ספרד בהושענות לחג הסוכות – לימוד את הפיוט המתחיל במילים 'אני והו הושיע נא כהוצאת אלים בלוד...!'. האם המסר תואם את דרשת ר' יוחנן?

אגדת גיל שמואל בפטירתו

- השאלה באיזה גיל מת שמואל טומנת בחובה דילמה ערכית – כיצד נקבעים חיי אדם. זה בזה מתנגשים: זמן מלכות דוד (הפסקת מלכות שאול) וכבודו של שמואל. סכמו על פי העולה מן הסוגיה היררכיה של ערכים.
- שימו לב לענין האחרון: ומי מדחי גברא מקמי גברא. – מה השאלה הערכית כאן?

י"ד טבת תשע"ב

- לאוהבי חשבון: גילו של שמואל מחושב בתוספות ד"ה: ומי סיב. יש שם חשבונאות מורכבת וידע נרחב במתרחש בספרי שמואל.

אין מסיחין בשעת הסעודה

להעמקה

- מה התוקף של כלל זה – האם הוא קביעה הלכתית? כיצד מגדירים מהי הלכה? האם כל דבר שנפסק בספרים **ספר בן איש חי – הלכות שנה ראשונה – פרשת בהר בחקתי** [ה] אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט, ודין זה נזכר בגמרא ונפסק להלכה בכל ספרי הראשונים ז"ל, וגם בשלחן הטהור, בלי שום מחלוקת, וכתב הגאון חיד"א בברכי יוסף, דלא נמצא שום חכם וחסיד שנוזהר בדבר זה, ולכן דבר זה בלבו כאש בוערת לדעת מה זה ועל מה זה, ונחה דעתו דעת עליון בטעם שכתב הרב אליה רבה ז"ל, בשם הפרישה, דבחלקות ישית, שבזמנם היו מסובין באכילתם ושכח הזיקא, והאידנא יתובי יתבינן כולם שוים, וימין ושמאל שקולאי נינהו, וכגון דא ליכא למיחש, וגברא רבא אמר מלתא דמיתבא דעתא ומסתברא כוותיה, עד כאן דבריו. ועיין עוד להגאון הנזכר בשו"ת ברכה מה שכתב בדבר זה, יעוין שם, ואיך שיהיה הנה עתה אין לנו סמך לעבור על דברי חז"ל בדין הנזכר, כי אם רק לפי הטעם של הגאון פרישה ז"ל, ולכן בליל פסח דכולנו מסובין, חייבין מן הדין להזהר בדבר זה, וכמו שכתב הרב ז"ל, וגם בשאר ימות השנה אם יזדמן איזה סיבה לאדם להיות מסב על שמאלו ואוכל, חייב לקיים דברי חז"ל הנזכרים שלא ישיח:

יעקב אבינו לא מת

- איך ניתן לפרש את האגדה המדהימה כי יעקב לא מת? השוו מילולית את תיאורי מיתת יעקב (פרשת ויחי) לתיאור מותם של אברהם (חיי שרה) ויצחק (וישלח). כדאי לראות גם את פירוש הרמב"ן לבראשית מט לג'

האומר רחב רחב

- מה בעיה בלומר את השם של רחב? פתחו במסכת מגילה דף טו עמוד א': 'תנו רבנן רחב בשמה זינתה....'